

จากไพร่ฟ้าสู่ความเป็นพลเมือง¹

อภิชาติ สถิตนิรามัย

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง เรียกคนเสื้อแดงว่าเป็น “คนยากจน หรือคนที่เข้าไม่ถึงข้อมูลข่าวสารเพียงพอ”² ส่วน ส.ส. แห่งพรรคประชาธิปัตย์ผู้หนึ่งพูดถึงเสื้อแดงอีสานว่าเป็นได้แค่คนรับใช้และเด็กบิ๊ม แปลไทยเป็นไทยได้ว่า คนเสื้อแดงในทัศนะของทั้งสอง คือ คนต่างจังหวัดต่ำชั้นซึ่งถ้าไม่เป็นคนจน ก็เป็นคนโง่ หากแปลเป็นภาษาแห่งการดูแคลน การชุมนุมของคนเสื้อแดงก็คือ “มีอบเติมเงิน” กล่าวได้ว่ามุมมองต่อ “ชาวบ้าน” เช่นนี้เป็นมุมมองมาตรฐานของชนชั้นกลางชาวเมือง พูดอีกอย่าง คนชั้นกลางในเมืองใหญ่ยังคงมองชนบทในแบบ “โง่-จน-เจ็บ” ผู้ไม่มีสำนึกทางการเมืองเป็นของตนเอง อันเป็นภาพซึ่งถูกแช่แข็งมาหลายสิบปีแล้ว

---

¹ บทความนี้เขียนในขณะที่ยังเขียนกำลังดำเนินการโครงการวิจัยเรื่อง “ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย” (Re-examining the Political Landscape of Thailand) เพื่อเสนอต่อแผนงานเสริมสร้างการเรียนรู้กับสถาบันอุดมศึกษาไทยเพื่อการพัฒนานโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) คณะวิจัยประกอบด้วย ผศ. ดร.นิติ ภาวครพันธ์, ผศ. เวียงรัฐ เนติโพธิ์, ผศ. ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง, อ. ดร.จักรกริช สังขมณี จากคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ผศ. ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร และ อ.อนุสรณ์ อุณโณ จากคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อ. ดร.ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ดร.วรรณวิภากรค์ มานะโชติพงษ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้เขียนขอขอบคุณ นสธ. ที่สนับสนุนเงินทุนเพื่อการวิจัย และขอขอบคุณคณะนักวิจัยข้างต้น ที่ช่วยถกเถียงแลกเปลี่ยนมุมมองและนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ที่สุดท้ายเป็นประโยชน์ต่อการ เขียนบทความนี้ โดยไม่รู้ตัว ดังนั้นความผิดพลาดใด ๆ ของงานชิ้นนี้ย่อมเป็นของผู้เขียนเพียงผู้เดียว โดยไม่เกี่ยวข้องกับแหล่งทุนและคณะผู้ร่วมวิจัยแต่อย่างใด [ตีพิมพ์ครั้งแรกใน *ประชาชาติธุรกิจ* 14 พ.ค. 2554]

² อ้างใน Keyes, C. “From Peasant to Cosmopolitan Villagers: Refiguring the ‘Rural’ in Northern Thailand” บทความเสนอในการบรรยายพิเศษ จัดโดยโครงการปริญญาเอก คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 15 พ.ย. 2553

ทัศนคติแบบ “โง่-จน-เจ็บ” กลายเป็นสมมุติฐานสำคัญในการสร้าง “ทฤษฎี” สองนคราประชาธิปไตยอันโด่งดังของ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ ในปี 2537 ซึ่งมีข้อสรุปว่า คนชนบทเป็นแค่ฐานเสียง แต่ไม่ใช่ฐานนโยบาย³ ในขณะที่คนเมืองเป็นฐานนโยบายของนักการเมือง และจากจำนวนที่มากกว่ามากของคนชนบท เขาจึงเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล (ฐานเสียง) ส่วนคนเมือง (ฐานนโยบาย) เป็นผู้ล้มรัฐบาลผ่านสื่อหรือการประท้วง ข้อสรุปนี้สร้างจากข้อสมมุติว่า เนื่องจากคนชนบทเป็นคน “โง่-จน-เจ็บ” การออกเสียงเลือกตั้งจึงไม่ได้คิดแบบ “เสรีชน” เช่นคนเมือง แต่เป็นเรื่องของผู้เหนื่อย “ที่ใช้การลงคะแนนเสียงเป็นการเลือกที่จะเชื่อมโยงตนเองและชุมชนเข้ากับเจ้านายหรือสายอุปถัมภ์สายใด”⁴ ดังนั้นชนบทจึงเป็นแค่ฐานเสียงไม่ใช่ฐานนโยบาย

สาเหตุที่ชนบทในทัศนะของเอนกอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์เกิดจากการที่ชนบทถูกทอดทิ้งจากรัฐ ปล่อยให้ภาคชนบทอันเท่ากับภาคเกษตรกรรม ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าเมืองมาก ล้าหลังและมีพลังการผลิตต่ำ ดังนั้นจึงยากจนพึ่งตัวเองไม่ได้ และต้องเข้าสังกัดสายอุปถัมภ์ใดสายหนึ่ง โดยแลกคะแนนเสียงกับเงินหรือความช่วยเหลืออื่น ๆ ทั้งในช่วงก่อน ระหว่างหรือหลังการเลือกตั้งจากนักการเมือง

มุมมองของเอนกข้างต้นสร้างขึ้นจากภาพชนบทในทศวรรษ 2523 เช่นเดียวกับนักวิชาการอื่น ๆ ที่ศึกษาเรื่องเจ้าพ่อและการซื้อเสียงในชนบท เราอาจยอมรับได้ว่าทัศนะข้างต้นสอดคล้องกับข้อเท็จจริงของชนบทในทศวรรษนั้น แต่ดลร้ายก็คือในขณะที่เอนกเขียน “สองนครา” ในปี 2537 นั้น ชนบทกลับกำลังเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่อย่างรวดเร็ว ซึ่ง

นักวิชาการทั้งหมดมองไม่เห็น ในช่วงนั้น แรงเหวี่ยงของเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 ทำให้นักวิชาการพุ่งความสนใจไปสู่การศึกษาบทบาททางการเมืองของชนชั้นกลาง การศึกษาชนบทเองกลับถูกละเลยจากนักวิชาการทั้งหลาย

ทศวรรษ 2523 เป็นช่วงที่การประนีประนอมระหว่างชนชั้นนำทางอำนาจเริ่มลงตัวกลายเป็นระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งนิตินิเห็นว่าเป็น “ระบอบเลือกตั้งที่มีการกำกับ โดยกองทัพร่วมกับชนชั้นนำตามจารีต เข้ามาช่วยกำหนดการจัดตั้งรัฐบาลโดยลับ ๆ หรือโดยเปิดเผยคือก่อรัฐประหารยึดอำนาจ ตั้งรัฐบาลชั่วคราวแล้วจัดการเลือกตั้งใหม่”⁵ การเลือกตั้งระดับชาติจึงเกิดขึ้นค่อนข้างสม่ำเสมอ ความสม่ำเสมอนี้จึงทำให้ผู้ที่ต้องการเข้าสู่สนามเลือกตั้งทั้งหลาย คุ่มค่าที่จะสร้างสายอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนในหลายมิติและในระยะยาวขึ้นเพื่อเชื่อมต่อกับผู้มีสิทธิลงคะแนน ในอีกทางหนึ่ง ชาวชนบทก็ตระหนักดีว่า คะแนนเสียงของตนไม่สามารถแปรเปลี่ยนเป็นนโยบายระดับมหภาคที่ “กินได้” ดังเช่นที่เกิดขึ้น ครั้งแรกหลัง พ.ศ. 2544 มันจึงสมเหตุสมผลมากที่เขาจะยอมแลกคะแนนเสียงของตัวเองกับโครงการพัฒนาระดับท้องถิ่นที่ ส.ส. ดึงมาลงเขตเลือกตั้งของตัวเองในช่วงระหว่างการเลือกตั้งและเงินสด ๆ ในช่วงการหาเสียง

³ เพื่อความเป็นธรรมกับเอนก เขาพูดถึง “จน-เจ็บ” แต่ไม่ได้มองว่าชาวบ้านโง่

⁴ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2538) *สองนคราประชาธิปไตย* กรุงเทพฯ: มติชน. น. 8

⁵ นิตินิ เอียวศรีวงศ์ “พื้นที่การเมืองที่ปิดไม่ลง” มติชนออนไลน์, 10-11-30, 10:51.

... แต่ตลกร้ายก็คือ ในขณะที่เอนกเขียน สองนครา ในปี 2537 นั้น ชนบทกลับกำลังเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่อย่างรวดเร็ว ซึ่งนักวิชาการทั้งหมดมองไม่เห็น ในช่วงนั้นแรงเหวี่ยงของเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 ทำให้นักวิชาการพุ่งความสนใจไปสู่การศึกษาบทบาททางการเมืองของชนชั้นกลาง การศึกษาชนบทเองกลับถูกละเลย...

สิบปีหลังจากกำเนิดของ “สองนครา” อัมมาร สยามวาลา ได้ทบทวนอดีตและมองอนาคตของภาคเกษตร แล้วสรุปว่าชนบทไทย “จะมีฐานะความเป็นอยู่ที่ค่อย ๆ ดีขึ้น สมการที่เป็นสมมุติฐานหลักของการเมืองไทยคือ ชนบท = เกษตรกรรม = ความยากจน น่าจะเป็นจริงน้อยลง อย่างน้อยก็ในส่วนที่ระบุว่า เป็นชนบทหรือเกษตรกรแล้วต้องยากจน”⁶ เนื่องจากตั้งแต่ทศวรรษ 2533 เป็นต้นมา นั้น แรงงาน (หนุ่มสาวอายุ 15-34 ปี) จากภาคเกษตรและชนบทไหลออกในอัตราเร่งในช่วง 2532-2541 สู่เมืองและส่วนใหญ่สู่โรงเรียน เมื่อย้ายออกแล้วหนุ่มสาวจำนวนมากกว่า 3.5 ล้านคนเหล่านี้ จะไม่หวนกลับไปทำงานในภาคเกษตรอีก ข้อเท็จจริงนี้ทำให้ภาคเกษตรขาดแคลนแรงงานอย่างหนัก เกษตรกรจึงต้องหันมาใช้เครื่องจักรและเทคโนโลยีทดแทนแรงงานอย่างกว้างขวาง พร้อม ๆ กับการใช้แรงงานรับจ้าง ในทางสังคม กิจกรรมการเกษตรจึงเลิกเป็นกิจกรรมแบบครอบครัว กล่าวอีกแบบคือ สังคมชนบทไทยเลิกเป็นสังคมชานนาแล้ว (no longer a peasant society) แต่แตกตัวออกเป็นสองกลุ่มย่อย คือ กลุ่มมีอาชีพหรือเกษตรพาณิชย์ และกลุ่มดั้งเดิมหรือเกษตรพอเพียง โดยกลุ่มแรกจะมีอายุน้อยกว่า ใช้เทคนิคการผลิตสมัยใหม่ เข้าใจและรับมือกับ

ความผันผวนของตลาดได้ และขนาดของไร่นามีแนวโน้มที่จะใหญ่ขึ้นด้วย เนื่องจากเขาก้าวข้ามข้อจำกัดของแรงงานครอบครัวด้วยเครื่องจักรและลูกจ้าง พวกเขามีอาชีพจะมีรายได้สูงกว่าระดับเฉลี่ยของเกษตรกรในปีปัจจุบันมาก และจะกลายเป็นกลุ่มหลักของภาคเกษตร ส่วนกลุ่มที่สองนั้น จะเป็นคนสูงอายุที่ลูกหลานย้ายออกไปแล้วอาศัยเงินส่งกลับของลูกหลานจากนอกภาคการเกษตร ส่วนตัวเองก็ทำการเกษตรแบบพอเพียงชีพ และจะมีความสำคัญน้อยลงเรื่อย ๆ

นอกจากนี้ การแยกตัวของภาคเกษตรออกจากสังคมชานนายังแสดงออกด้วยความหลากหลายของอาชีพใหม่ ๆ ในชนบท เช่น รับเหมาก่อสร้าง ตัดผม เสริมสวย ค้าปลีก ขายอาหารสำเร็จรูป ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์หรือเครื่องจักรกลการเกษตร ซึ่งในอดีตไม่สามารถมีได้เพราะอุปสงค์ไม่เพียงพอ ดังนั้น ไม่เพียง

---

⁶ อัมมาร สยามวาลา “ชราภาพของภาคเกษตร: อดีตและอนาคตของชนบทไทย” บทความเสวนาในที่สัมมนาวิชาการประจำปี 2547 เรื่อง *เหลียวหลังแลหน้า: ยี่สิบปีเศรษฐกิจสังคมไทย* จัดโดยมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) วันที่ 27-28 พฤศจิกายน 2547 หน้า 11.

แต่สัดส่วนของเกษตรกรจะลดลงเมื่อเทียบกับประชากรไทยทั้งหมดเท่านั้น แต่ลดลงเมื่อเทียบกับประชากรในชนบทเองด้วย

หลังเหตุการณ์พฤษภาอำมหิต 2553 นี้เองที่ Keyes เสนอบทความ “From Peasant to Cosmopolitan Villagers: Refiguring the ‘Rural’ in Northern Thailand” ที่ให้ภาพการเปลี่ยนแปลงในรอบห้าสิบปีของหมู่บ้านหนองตื้น อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งสอดคล้องกับภาพของอัมมารอย่างมาก กล่าวคือ Keyes พบว่าในปี 2548 นั้นไม่มีครอบครัวใดในหมู่บ้านนี้ปลูกข้าวเพื่อขายอีกต่อไป แต่เป็นการปลูกเพื่อบริโภคเองในครอบครัวขยายของตนเพื่อลดความเสี่ยงเท่านั้น⁷ ตัวอย่างเช่น ครอบครัวหนึ่งมีพี่น้องสี่คน ชายสองหญิงสอง ลูกชายทั้งสองและสามีของลูกผู้หญิงคนหนึ่งทำงานขับแท็กซี่ในกรุงเทพฯ ส่วนลูกผู้หญิงคนสุดท้ายยังคงอยู่ในหมู่บ้าน ปลูกข้าวเลี้ยงคนทั้งสี่ครอบครัว โดยใช้เทคนิคการปลูกข้าวแบบใช้ทุนเข้มข้นในทุกขั้นตอนการผลิต ส่วนทั้งสามคนในเมืองก็ส่งเงินกลับไปเป็นทุน และลงแรงไปช่วยทำนาเป็นครั้งคราว ในแง่นี้จึงไม่แปลกที่คนขับแท็กซี่ผู้นี้จะเรียกตัวเองว่าเป็น “ชาวบ้าน” หรือ “ชาวนา” ทั้ง ๆ ที่รายได้เกือบทั้งหมดของเขามาจากนอกภาคการเกษตร เช่นเดียวกับคนที่หมู่บ้าน

Keyes เสนอต่อไปว่า การอพยพออกจากภาคการเกษตรมาสู่เมืองในช่วงแรก ตามด้วยการไปทำงานต่างประเทศในช่วงหลัง โดยเริ่มจากแรงงานชาย ตามด้วยผู้หญิงในยุคต่อมา สร้างประสบการณ์ทำงานต่างถิ่นให้แก่ชาวบ้าน ประกอบกับการขยายตัวด้านการศึกษา และความแพร่หลายของสื่อสารมวลชนทั้งหมดนี้ได้ทำให้โลกทัศน์ของ “ชาวบ้าน”

เปลี่ยนไปมาก คนชนบททุกวันนี้จึงเป็น “ชาวบ้านผู้รู้โลกกว้าง” (cosmopolitan villagers) ซึ่งห่างไกลยิ่งนักจากภาพชาวบ้าน-ชาวนาแบบเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีลักษณะ โง่-จน-เจ็บ อย่างที่เป็นในทศวรรษ 2493

จากบทความของอัมมารและ Keyes เราอาจสรุปได้ว่าสังคมชนบทไทยมิได้เป็นสังคมชาวนาอีกต่อไป แม้ว่าเขายังคงเรียกตัวเองว่า ชาวบ้านหรือชาวไร่-ชาวนาเช่นเดิม แต่เราอาจจะสรุปภาพสังคม “หลังชาวนา” ในปัจจุบันได้ว่า เป็นสังคมที่ผู้คนมีวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจแบบตลาดอย่างเต็มตัว ไม่ว่าจะเป็นการผลิตในภาคเกษตรหรือนอกภาคเกษตร คนเหล่านี้มีรายได้สูงขึ้น และมีแหล่งรายได้หลักจากงานนอกภาคเกษตรกรรม เข้าถึงสื่อเช่น โทรศัพท์และโทรทัศน์มือถืออย่างทั่วถึง ลูกหลานมีการศึกษาสูงขึ้น รวมทั้งมีแบบแผนการบริโภคไม่แตกต่างจากคนเมือง คนกลุ่มนี้คือสิ่งที่นิธิเรียกว่า “ชนชั้นกลางระดับล่าง” หรือ “คนชั้นกลางรุ่นใหม่”⁸ แต่คนเหล่านี้ล้วนขาดหลักประกันความมั่นคงในชีวิต เช่น ไม่ได้อยู่ในอาชีพที่ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายประกันสังคม ดังนั้น “คนเหล่านี้ต้องการพื้นที่ทางการเมือง เพื่อผลักดันผลประโยชน์ของ

---

⁷ (social insurance) พุดอีกแบบคือ ไม่ว่าจะสถานการณ์ทางเศรษฐกิจจะผันผวนอย่างไร ครอบครัวตนเองอย่างน้อยก็จะมีข้าวกิน

⁸ จากการสำรวจขั้นต้น เราพบว่าคนเสื้อแดงแถบนครปฐมมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวถึงกว่า 5,000 บาทต่อเดือน ซึ่งสูงกว่าเส้นความยากจนของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาก

... ไม่ว่าเราจะชอบหรือไม่ก็ตาม ประชาธิปไตยแบบเลือกตั้งระดับชาติที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องนับแต่ทศวรรษ 2523 และการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นหลังปี 2542 ซึ่งกำหนดโดยรัฐธรรมนูญฉบับ 2540 ทำให้โดยปกติแล้ว ท้องที่หนึ่ง ๆ จะมีการเลือกตั้งในทุกๆระดับประมาณ 5-6 ครั้งต่อสี่ปี ไม่ว่ากระบวนการเลือกตั้งจะ“บริสุทธิ์ยุติธรรม” มากน้อยเพียงใดก็ตาม คงกล่าวได้ว่า อุดมการณ์ประชาธิปไตยในแง่มุมมองที่ว่า ทุกคนมีหนึ่งเสียงเท่าเทียมกัน ในการแต่งตั้งและถอดถอนผู้ปกครองของตน ได้กลายเป็นสำนึกของชาวบ้านแล้ว...

ตนเอง ปัญหาที่เขาเผชิญอยู่เป็นปัญหาทางการเมือง ไม่ใช่การร้องทุกข์ทางเศรษฐกิจหรือร้องขอการอุปถัมภ์จากรัฐ” ดังที่ช่างเฟอร์นิเจอร์เสื้อแดง หมู่บ้านหนึ่งในอำเภอ ดอยสะเก็ด กล่าวว่า “(เมื่อก่อน) ฟังพานโยบายรัฐน้อย หมดหน้าข่าวก็ต้องปลุกแตรปลุกอย่างอื่นต่อ วัน ๆ กันไป ไม่ได้คิดถึงนโยบายของรัฐ คิดว่าต้องช่วยเหลือตัวเองเป็นหลัก เมื่อก่อนยังมีที่ดินทำกินอยู่ แต่พอที่ดินไม่มี เราก็ต้องฟังฟังนโยบายรัฐมากขึ้น และรู้สึกว่าการเลือกตั้งสำคัญกับตัวเองมากขึ้น”⁹

ไม่ว่าเราจะชอบหรือไม่ก็ตาม ประชาธิปไตยแบบเลือกตั้งระดับชาติที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องนับแต่ทศวรรษ 2523 และการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นหลังปี 2542 ซึ่งกำหนดโดยรัฐธรรมนูญฉบับ 2540 ทำให้โดยปกติแล้ว ท้องที่หนึ่ง ๆ จะมีการเลือกตั้งในทุกๆระดับประมาณ 5-6 ครั้งต่อสี่ปี ไม่ว่ากระบวนการเลือกตั้งจะ“บริสุทธิ์ยุติธรรม” มากน้อยเพียงใดก็ตาม คงกล่าวได้ว่า อุดมการณ์ประชาธิปไตยในแง่มุมมองที่ว่า ทุกคนมีหนึ่งเสียงเท่าเทียมกัน ในการแต่งตั้งและถอดถอนผู้ปกครองของตน ได้กลายเป็นสำนึกของชาวบ้านแล้ว

ยิ่งไปกว่านั้น รัฐธรรมนูญฉบับ 2540 และรัฐบาลไทยรักไทยไปแปรเปลี่ยนคะแนน

เสียงของชาวบ้านเป็นประชาธิปไตย “ที่กินได้” ขึ้นเป็นครั้งแรกของประวัติศาสตร์ในปี 2544 ในรูปของนโยบายประชานิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค กองทุนหมู่บ้าน การรับจำนำพืชผล ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านอย่างยิ่ง เนื่องจากโครงการเหล่านี้ลดความไม่มั่นคงในชีวิตทางเศรษฐกิจแบบอิงตลาดอย่างแนบแน่นของเขาลง ในสายตาของชาวบ้าน การรัฐประหาร 2549 จึงเป็นการปลดผู้บริหารที่เขาเป็นผู้แต่งตั้งด้วยวิถีทางที่ไม่ถูกต้อง ในแง่นี้เป้าหมายเริ่มต้นของการต่อสู้ของคนเสื้อแดงคือการปกป้องประชาธิปไตยที่กินได้ของเขา

จึงไม่แปลกเลยที่การรัฐประหารครั้งล่าสุดไม่สามารถหรือฟื้นฟูระเบียบทางการเมืองให้เกิดขึ้นได้ดังเช่นการรัฐประหารในอดีต เนื่องจากชนชั้นกลางรุ่นใหม่ ซึ่งก็คือเสียงส่วนใหญ่ของสังคมในปัจจุบัน เกิดสำนึกใหม่ทางการเมือง เขาเห็นว่าตนเป็นพลเมือง เป็นหนึ่งในหุ้นส่วนทางอำนาจที่จะกำหนดความเป็นไปของบ้านเมือง เขาไม่ใช่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินอีกต่อไป เขาเรียกร้องต้องการสิทธิ์-เสียงที่

---

⁹ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง จังหวัดเชียงใหม่ มค. 2554

เท่าเทียมกับชนชั้นสูง-กลาง การรัฐประหาร และความยุติธรรมทางการเมืองในรอบหลายปีที่ผ่านมาในสายตาของพวกเขาแล้ว จึงเป็นความพยายามของชนชั้นนำที่จะตัดสิทธิ์-ปิดพื้นที่ทางการเมือง และทำให้เขากลับไปเป็นไพร่ฟ้าเช่นเดิม ดังเช่นที่เสื้อแดงมอเตอร์ไซค์รับจ้างคนหนึ่ง อธิบายถึงสาเหตุที่ตนออกมาต่อสู้ว่า “ทุกวันนี้พวกผมมองว่ามันไม่มีสิทธิเสรีภาพ อย่างคนในมหาวิทยาลัยมองว่ามีเสรีภาพ เพราะพวกเขา (ตำรวจ) ไม่อยากไปต่อล้อต่อเถียงด้วย แต่คนอย่างพวกผมไม่มีเสรีภาพ บางทีตำรวจก็มาขอเหล้าลั้งหนึ่ง ถ้าไม่ให้มันก็มาจับอีก บอกว่าไม่ใส่หมวกกันน็อกบ้าง รองเท้าไม่เรียบร้อยบ้าง ถ้าอย่างอาจารย์มหาลัย ไปขอเหล้าขวดหนึ่ง ตายเลย ตำรวจคนนั้น ความเหลื่อมล้ำทางสังคมมันเยอะ ความกดดันของคนจนมันเยอะ พอมีหนทางออกมาต่อสู้ก็ต้องออกมา พอถึงจุด ๆ หนึ่งโดนยิงตายเยอะ มันเอาจริง ก็หลบก่อน แต่ วันหนึ่งลูกชื้อก็ไม่แน”¹⁰

โดยรวมแล้ว อาจสรุปได้ว่าทัศนะประชาธิปไตยของคนเสื้อแดงนั้น มีจุดเน้นอยู่ที่อำนาจทางการเมืองสูงสุดต้องเป็นของประชาชน ต้องมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก ต้องมีสิทธิทางการเมืองที่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนชั้นนำต้องเคารพผลการเลือกตั้ง ต้องไม่แทรกแซงการเมืองผ่านการใช้อำนาจนอกระบบ ดังที่ชาวบ้านเสื้อแดงอีกผู้หนึ่งนิยามประชาธิปไตยว่า “ต้องมาจากประชาชนโดยตรง ตราบใดที่ต้องให้ (ผู้มีอำนาจ) คอยอนุญาต มันก็ไม่ใช่ประชาธิปไตย ต้องมีสิทธิในการเลือกผู้นำของเรา ถ้าไม่ดีก็ว่ากันไป ต้องไม่ถูกรัฐประหารไล่คนของเราออก”¹¹

ไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม ภาพชาวบ้านแบบโจ-จน-เจ็บ และตกอยู่ใต้ระบบอุปถัมภ์ของนักการเมือง ซึ่งเป็นภาพมาตรฐานของคนชั้นกลางเก่าในเมือง ดังเช่นที่กล่าวอ้างโดยเจมส์ค็อกซ์ ปิ่นทอง ช่างต้นนั้น จึงเป็นภาพที่ฉายขึ้นเพื่อที่จะปฏิเสธความเป็นพลเมืองของคนเสื้อแดง เราต้องพยายามเข้าใจว่า ณ ขณะนี้เขาไม่ได้ร้องขอความจุนเจือแบบสังคมสงเคราะห์จากชนชั้นนำ แต่เขาต่อสู้เพื่อหาความเท่าเทียมทางการเมือง เพื่อสิทธิ์-เสียงที่เท่าเทียม เพื่อเป็นกลไกที่จะแก้ไขโครงสร้างสังคม-เศรษฐกิจอยุธยาธรรมที่เขาพบเจอมาตลอดชีวิตต่างหาก ในแง่นี้ความพยายามที่จะปฏิรูปความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ หากยังไม่ยอมรับความเท่าเทียมของความเป็นพลเมืองของชาวบ้าน จึงยากที่จะสำเร็จโดยพื้นฐาน

¹⁰ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มมอเตอร์ไซค์รับจ้างในเขตลาดพร้าว กรุงเทพฯ 27 ก.พ. 2554

¹¹ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มในเขตธนบุรี กรุงเทพฯ ธ.ค. 2553